

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag (SOU 2023:34)

Ju2023/01611

Sammanfattning

Konkurrensverket ställer sig bakom den problembild som utredningen beskriver.

Konkurrensverket har inga invändningar mot utredningens förslag att förseningsavgifterna vid försenad inlämning av årsredovisning och revisionsberättelse höjs till samma som vid försenad deklaration. Konkurrensverket tillstyrker att sanktionssystemet vid försenad inlämning av årsredovisning och revisionsberättelse är detsamma oavsett organisationsform för dem som är skyldiga att utan särskilt föreläggande ge in sin årsredovisning och revisionsberättelse till Bolagsverket eller, när det gäller stiftelser, till länsstyrelserna.

Konkurrensverket vill betona vikten av att uppgifter i registren hos Bolagsverket liksom stiftelseregistren hos länsstyrelserna är korrekta och överensstämmer med verkligheten. Detta då registren används i en stor mängd andra situationer och felaktigheter i registren därmed riskerar att få konsekvenser i form av negativa effekter på såväl offentlig upphandling som marknaders funktionssätt, framför allt på marknader där verksamheterna är tillståndspliktiga. Konkurrensverket tillstyrker därför utredningens förslag avseende Bolagsverkets kontrollerande roll, men konstaterar också att det förutsätter att Bolagsverket får rätt förutsättningar att utföra de föreslagna nya uppgifterna.

Konkurrensverket tillstyrker förslaget om en möjlighet för Bolagsverket att förelägga om personlig inställelse i registreringsärenden när det är nödvändigt.

Konkurrensverket tillstyrker också förslaget om en straffskärpning vid brott mot målvaktsförbudet och förslaget om kriminalisering av företagskapning. I sammanhanget kan noteras att det föreslagna maxstraffet på två års fängelse inte ger förutsättningar för att dessa brott potentiellt kan utgöra grund för uteslutning vid organiserad brottslighet (13 kap. 1 § LOU).

Konkurrensverket tillstyrker även utredningens förslag avseende stiftelser, då de gör att stiftelser som bedriver näringsverksamhet i högre grad omfattas av motsvarande regler som bolag. Detta då en likvärdig reglering gör att konkurrensförutsättningarna inte skiljer sig åt beroende på organisationsform för verksamheten. I den fortsatta beredningen bör dock övervägas om några av de förslag som lämnas avseende Bolagsverkets kontrollerande roll även borde gälla länsstyrelserna i deras kontrollerande roll över stiftelser.

Konkurrensverket har inga invändningar mot utredningens förslag avseende tvångslikvidation vid kritisk kapitalbrist m.m.

Utgångspunkter

Konkurrensverket har i uppdrag att verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet samt en effektiv offentlig upphandling till nytta för det allmänna. Yttrandet avgränsas till sådana aspekter som följer av Konkurrensverkets ansvarsområden. Yttrandet följer den struktur och de rubriker som används i betänkandet.

Konkurrensverket ställer sig bakom den problembild som utredningen beskriver och vill understryka att en väl fungerande konkurrens och en effektiv offentlig upphandling är nödvändiga funktioner för att lösa viktiga samhällsutmaningar. Leverantörer som systematiskt agerar i strid med lagstiftningen kan påverka konkurrensen på marknaden negativt och i förlängningen skada både näringslivet och det allmänna generellt.

4. Revisionsplikten för små företag

Utredningen har haft i uppdrag att ta fram för- och nackdelar med att avskaffa revisionsplikten för små företag samt att ta fram de författningsförslag som behövs om revisionsplikten ska avskaffas. Utredningen har däremot inte haft i uppdrag att ta ställning i frågan om revisionsplikten ska avskaffas eller inte. Därmed finns inte något förslag avseende revisionspliktens framtid att ta ställning till i detta yttrande.

Konkurrensverket konstaterar att utredningen i sin genomgång av för- och nackdelar med ett avskaffande lyfter fram viktiga aspekter och har inga invändningar mot de resonemang som utredningen för.

5 och 6 Ingivning av årsredovisning för aktiebolag och ekonomiska föreningar m.fl.

Utredningen lämnar ett antal förslag som berör ingivning av årsredovisning för aktiebolag och ekonomiska föreningar samt ändring av sanktionsavgiften vid förseningar.

Konkurrensverket har inte några invändningar mot förslaget att förseningsavgifterna ska höjas så de blir desamma som vid försenad deklaration. Konkurrensverket har inte något att invända mot utredningens bedömningar avseende möjligheterna och lämpligheten i att förkorta tidsfristerna för ingivande av årsredovisning samt när Bolagsverket kan besluta om likvidation. Konkurrensverket har inte heller några invändningar mot förslaget att ekonomiska föreningar (även bostadsrättsföreningar) ska vara skyldiga att självmant lämna in årsredovisning och revisionsberättelse till Bolagsverket med samma tidsfrister som för aktiebolag.

Konkurrensverket tillstyrker att sanktionssystemet vid försenad inlämning av årsredovisning och revisionsberättelse är detsamma oavsett organisationsform för de organisationsformer som är skyldiga att utan särskilt föreläggande ge in sin årsredovisning och revisionsberättelse till Bolagsverket eller, när det gäller stiftelser, till länsstyrelserna. Detta då det bidrar till likvärdiga förutsättningar för verksamheter som konkurrerar med varandra men bedrivs i olika organisationsform.

7. Bolagsverkets kontrollerande roll

Utredningen lämnar i detta kapitel ett flertal bedömningar och förslag som Konkurrensverket i vissa delar kommenterar nedan.

Konkurrensverket konstaterar att en central fråga för bolagsregistrens värde är att uppgifterna är korrekta och överensstämmer med de verkliga förhållandena. Om registrens innehåll avseende företrädare för de juridiska personerna är lätta att manipulera utan allvarliga konsekvenser och uppgifterna i registren inte stämmer med verkligheten öppnar detta upp för såväl praktiska problem som en förtroendeskada på andra områden samt en osund konkurrens mellan seriösa verksamheter och verksamheter där bolag används som brottsverktyg. Inom tillståndspliktig verksamhet där företrädarna för verksamheten omfattas av den kontroll som ska göras blir det lätt att visa upp en oklanderlig fasad trots att det inte överensstämmer med verkligheten och då kan företag som inte borde fått ett tillstånd konkurrera med företag som uppfyller kraven. Även inom offentlig upphandling blir det lätt att kringgå uteslutningsgrunderna om registeruppgifter om vilka som är företrädare inte stämmer och företag därmed kan delta och tilldelas kontrakt i upphandlingar trots att den juridiska personen egentligen inte uppfyller förutsättningarna. Det kan även skapa problem i förhållanden mellan olika företag samt mellan företag och kunder.

Konkurrensverket har inte möjlighet att bedöma om utredningens analys avseende konsekvenser för Bolagsverkets verksamhet är rättvisande. Dock förutsätter Konkurrensverket att Bolagsverket har eller får de resurser som krävs för att utföra de utökade uppgifter som föreslås då förslagen annars riskerar att inte ge någon faktisk effekt.

7.4.2 Straffskärpning för brott mot målvaktsförbudet

Utredningen föreslår att maximistraflet för brott mot målvaktsförbudet ska höjas från fängelse i högst ett år till fängelse i högst två år.

Konkurrensverket tillstyrker utredningens förslag att skärpa straffet vid brott mot målvaktsförbudet. Förfarandet med målvakter är i sin grund avsett att dölja vilka som står bakom ett bolag för att skapa en oklanderlig fasad och hindra rättskipning vid andra brott. Det är också en gärning som är starkt förknippad med ekonomisk brottslighet samt även normalt att förknippa med organiserad brottslighet. Det medför också att tillämpningen av andra regelverk försvåras. Till exempel inom områden med tillståndspliktig verksamhet där företrädarna för verksamheten omfattas av den kontroll som ska göras, men även vid kontroll av uteslutningsgrunderna inom offentlig upphandling. I sammanhanget kan noteras att tillämpning av uteslutningsgrunden vid organiserad brottslighet bland annat förutsätter att brottet ska ha ett maximistraf om minst fyra års fängelse. Därutöver ska brottsligheten i sig syfta till att direkt eller indirekt ge ekonomiska eller materiella fördelar och gärningstypen ska normalt vara förknippad med organiserad brottslighet. Med den straffskala som föreslås av utredningen saknas en av förutsättningarna för att brott mot målvaktsförbudet potentiellt ska kunna utgöra grund för uteslutning enligt 13 kap. 1 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling¹ och därmed omfattas av den samordnade registerkontroll som Leverantörskontrollutredningen (SOU 2023:43) föreslagit. Konkurrensverket har inte gjort någon analys av huruvida de övriga förutsättningarna är uppfyllda.

7.4.5 Bolagsverket ska i vissa fall kunna förelägga om personlig inställelse

Utredningen föreslås att Bolagsverket i registreringsärenden ska kunna förelägga om personlig inställelse. Ett sådan föreläggande om personlig inställelse ska få utfärdas om det behövs för att säkerställa anmälarens eller den anmäldes identitet eller behörighet att företräda bolaget, föreningen eller filialen.

Konkurrensverket tillstyrker förslaget om möjlighet för Bolagsverket att föreskriva om personlig inställelse vid registreringsärenden för att säkerställa anmälarens eller den anmäldes identitet eller behörighet att företräda den juridiska personen. Det kan visserligen, som utredningen påpekar, innebära en börda för den som ska inställa sig. Mot bakgrund av de tungt vägande intressen som ligger bakom förslaget anser Konkurrensverket ändå att intresset för att införa den föreslagna bestämmelsen väger över.

7.4.6 Bolagsverket ska kunna stryka oriktiga uppgifter om företrädare i registren

Utredningen föreslår att Bolagsverket i vissa fall ska kunna stryka uppgifter om företrädare i registren, exempelvis om det framgår att en uppgift är oriktig, om en person har varit registrerad i folkbokföringen under falsk identitet eller är avliden.

¹ Samt motsvarande uteslutningsgrund i de övriga upphandlingslagarna.

Konkurrensverket tillstyrker förslagen om att Bolagsverket ska kunna stryka oriktiga uppgifter om företrädare i registren. Konkurrensverket bedömer vidare att utredningen har gjort en rimlig bedömning att en avregistrering från folkbokföringen på grund av falsk identitet bör resultera i en automatisk avregistrering som företrädare i något av Bolagsverkets register men att det införs en kommunikationsskyldighet vid andra situationer när det inte är lika klarlagt att den registrerade uppgiften inte stämmer. Att avregistrering av avlidna personer från handelsregistret föreslås ske på samma sätt som avregistrering från aktiebolagsregistret och föreningsregistret instämmer också Konkurrensverket i. Det innebär en minskning av den administrativa bördan för dödsboet och/eller de andra bolagsmännen i handelsbolaget och det är rimligt att denna avregistrering sker på samma sätt för alla organisationsformer i alla typer av register (även stiftelseregistren).

8. Företagskapningar

Användningen av förfarandet med företagskapningar är allvarliga ageranden som är starkt förknippade med ekonomisk och organiserad brottslighet. Konkurrensverket tillstyrker därför utredningens förslag att kriminalisera olovlig användning av juridiska personers identitetsuppgifter (företagskapning).

Konkurrensverket konstaterar att tillämpning av uteslutningsgrunden vid organiserad brottslighet i 13 kap. 1 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling² bland annat förutsätter att brottet ska ha ett maximistraff om minst fyra års fängelse. Därutöver ska brottsligheten i sig syfta till att direkt eller indirekt ge ekonomiska eller materiella fördelar och gärningstypen ska normalt vara förknippad med organiserad brottslighet. Med den straffskala som föreslås av utredningen saknas en av förutsättningarna för att det nya brottet företagskapning potentiellt ska kunna utgöra grund för uteslutning vid upphandling och därmed omfattas av den samordnade registerkontroll som Leverantörskontrollutredningen (SOU 2023:43) föreslagit. Konkurrensverket har inte gjort någon analys av huruvida de övriga förutsättningarna är uppfyllda.

9. Några särskilda frågor om stiftelser

Utredningen lämnar ett antal förslag på ändringar i stiftelselagen med syftet att regleringen avseende stiftelser i högre grad ska vara liknande den för aktiebolag samt handelsbolag och ekonomiska föreningar. Konkurrensverket tillstyrker förslagen även i denna del då de bidrar till att de regleringsmässiga konkurrensvillkoren blir mer likvärdiga oavsett om verksamheten bedrivs i organisationsformen aktiebolag eller stiftelse.

Enligt utredningen har huvuddelen av stiftelserna ett allmännyttigt ändamål och det finns även ett inte obetydligt antal så kallade verksamhetsstiftelser som bedriver näringsverksamhet inom olika områden och en del har mycket stor ekonomisk betydelse (SOU 2023:31, s. 367).

² Samt motsvarande uteslutningsgrund i de övriga upphandlingslagarna.

Konkurrensverket konstaterar att även om stiftelser inte är den vanligaste organisationsformen för juridiska personer som bedriver näringsverksamhet är det inte ändamålsenligt att ha en reglering för stiftelser som bedriver näringsverksamhet som i centrala delar skiljer sig från regleringen av andra organisationsformer som bedriver näringsverksamhet. Detta då det har flera negativa effekter. En nackdel som inte berörs i utredningens betänkande är att i de fall en stiftelse bedriver näringsverksamhet på samma marknad som andra organisationsformer, men lyder under helt andra regler, kommer konkurrensförutsättningarna variera påtagligt beroende på i vilken organisationsform verksamheten bedrivs. Ur perspektivet konkurrens på marknaden är det av vikt att aktörer som konkurrerar med varandra har regleringsmässigt likvärdiga förutsättningar. En annan nackdel är att ekonomisk brottslighet och organiserad brottslighet exploaterar luckor i regelverken. Om regelverken för andra organisationsformer skärps och det blir svårare att använda bolagsformer som brottsverktyg torde det kunna medföra att andra organisationsformer, såsom stiftelser, kan bli mer utsatta.

I sammanhanget vill Konkurrensverket även lyfta vikten av att uppgifterna i stiftelseregistren är korrekta. När det gäller stiftelser som bedriver näringsverksamhet är det lika viktigt att stiftelseregistrens uppgifter är korrekta som att Bolagsverkets register om andra organisationsformer är korrekta. Annars uppstår samma negativa effekter av icke tillförlitliga uppgifter i dessa register som nämns ovan avseende kapitel 7 och Bolagsverkets kontrollerande roll. Mot den bakgrunden saknar Konkurrensverket i denna del överväganden motsvarande dem som görs i kapitel sju om att stärka Bolagsverkets kontrollerande roll. I den fortsatta beredningen bör det därför analyseras om det finns verktyg Bolagsverket har eller i denna utredning föreslås få som länsstyrelserna inte har i dag, men bör få för att kunna utöva en kontrollerande roll avseende att stiftelseregistrens uppgifter om företrädare är korrekta.

10. Tvångslikvidation vid kritisk kapitalbrist m.m.

Konkurrensverket har inga invändningar mot utredningens förslag i denna del.

Detta yttrande har beslutats av stf. generaldirektören Hanna Witt. Föredragande har varit rådet Karin Morild.

Beslutsfattandet har dokumenterats digitalt och yttrandet saknar därför namnunderskrift.

Hanna Witt